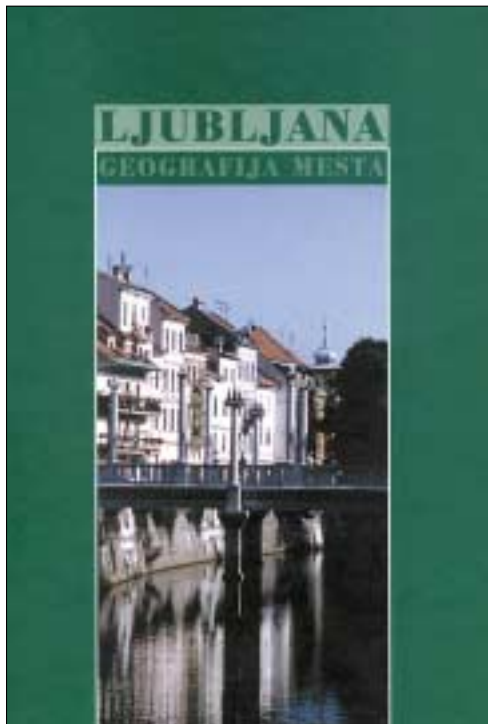

strukturno zgradbo Ljubljane, vrednotenja bodoče prometno-geografske vloge Ljubljane, dostopnosti do javnega potniškega prometa v Ljubljanski mestni regiji, vloge Ljubljane kot zaposlitvenega središča ter na prikazih notranje členitve Ljubljane in njenega povezovanja z mestno regijo.

Kljub strokovno poglobljenemu pristopu so posamezne vsebine ali nekateri utrinki lahko prijetna popestritev za bralstvo, ki ga problematika slovenskega glavnega mesta v hotenju po izboljšanju kakovosti življenja v njem ali po aktiviranju njegovih razvojnih potencialov vsaj bežno zanima. Bralec bo bržkone presenečen, ko bo spoznal, kako širok spekter tematik odpira geografski pogled; mesto in njegove značilnosti se mu bodo morda razkrili v novi razsežnosti.

Drago Kladnik

Julij Titl:

Toponimi Koprškega primorja in njegovega zaledja

Knjižnica Annales 23

Koper 2000: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko in Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije, 255 strani, ISBN 961-6033-26-3

S preučevanjem kulturne pokrajine spoznavamo in vrednotimo njene temeljne sestavine. V njih so zarisane značilnosti in posebnosti naravnega okolja kakor tudi vsakokratni socialno-gospodarski nastavki prebivalstva (družbe), ki poseljuje in gospodarsko izrablja prostor in njegove dobrine v najrazličnejše namene in potrebe. Najraznovrstnejše vezi med človekom in okoljem so neposredno udejanjene v vsakokratni stopnji preoblikovanja prostora ter v njegovi fiziognomiji. V njegovih temeljnih sestavinah je mogoče spoznati številne človekove vplive, ki odlikavajo stopnjo razvitosti proizvodnih sredstev v posameznem obdobju njihovega družbenega, gospodarskega in civilizacijskega razvoja.

Obdelovalno-pridelovalne razlike in lastninsko-posestniške razmere so bile tiste odločujoče poteze, ki so narekovalle potrebo po diferenciaciji in poimenovanju parcel, njivskega, kmetijskega, gozdnega ali kateregakoli drugega zemljišča. Že od nekdaj je kulturna pokrajina preprejena z najrazličnejšimi poimenovanji – toponimi (zemljepisnimi imeni), ki neposredno odslkavajo tudi načine pridobivanja (kultiviranja) kmetijskih in drugih zemljišč, obdelovalno tehniko, namembnost ter njihovo pridelovalno-proizvodno usmerjenost, socialne in gospodarske prilike. V toponimih odkrivamo tudi najrazličnejše tegobe, ki so nekdaj prizadejale posamezna območja, pa prebivalstvene selitve in trgovsko-prometne tokove. Posebna skupina toponimov, ki pa ni najmanj obsežna, označuje najrazličnejše pokrajinske značilnosti prostora. Skratka, toponimi, ki so pomembno kulturno-zgodovinsko, geografsko-gospodarsko in civilizacijsko bogastvo sleherne pokrajine, ponujajo v razmislek in presojo temeljno in raznovrstno gradivo o razvoju pokrajine in človekovem odnosu do njenih poglavitnih sestavin. V njih so zarisane posamezne stopnje razvoja kulturne pokrajine oziroma geografskega okolja, obenem pa nakazujejo človekov prvinski odnos do zemljišča in njegove kvalitete, predvsem pa njegovo vsakdanjo potrebo po poimenovanju vsakega posameznega dela zemljišča oziroma blokov parcel z najbolj ustreznimi imeni, ki so lahko hkrati tudi atributi njegovih poudarjenih pokrajinskih, gospodarskih, kulturnih, prebivalstvenih in drugih značilnosti ali posebnosti.

Pomen in vlogo toponimov v kulturni pokrajini moremo presojati tudi z geografskega vidika. V njih je med drugim tudi globalno zarisana preteklost ozemlja z najrazličnejšimi kulturno-civilizacijskimi plastmi prebivalstva, ki je z željami in vsakdanjimi potrebami po ohranitvi svojega rodu osvajalo, pridobivalo, razširjalo in predvsem kultiviralo zemljišča ter ga usposabljal za pridelovanje osnovnih in vsakdanjih živiliških potrebščin. Vse te značilne stopnje pridobivanja – kultiviranja zemlje za najraznovrstnejše kmetijske dejavnosti in njihove usmeritve – so zarisane v toponimih. Ti pa so na izrazito prehodnih območjih, kot je naša Istra, toliko bolj dragoceni ostanki preteklosti v današnji kulturni pokrajini. Tem pa namenja sodobna geografija s svojimi historičnimi raziskovalnimi usmeritvami, ki oživljajo nekdanjo podobo kulturne pokrajine na nivoju sodobnosti, posebno pozornost.

Avtor, prof. dr. Julij Titl, je vsebino svojega najnovejšega dela razdelil na štiri dele. V Uvodu (str. 7–10) sta nakazana pomen in obseg opravljenega dela pri zbiranju temeljnega gradiva, obenem pa tudi opozorilo na osnovne vire, iz katerih je avtor črpal ohranjene in v knjigi zbrane ter predstavljene toponime. Drugi del knjige, ki je tudi najobsežnejši (str. 11–164), je namenjen sistematičnemu prikazu toponimov po posameznih območjih, v okviru teh pa tudi po posameznih katastrskih občinah. Vsebinsko je ta del študije razdeljen na tri podpoglavja, ki so namenjena večjim, obsežnejšim pokrajinskim enotam: Koprskemu primorju (str. 11–102), svetu med Dragonjo in Mirno (str. 103–144) in Buzetski pokrajini (str. 145–164). V tem podpoglavju so prikazani še toponimi na Buzetskem krasu ali Čičariji (str. 159–164).

Pisec študije daje poseben poudarek podrobnejši (mikro)pokrajinski členitvi vseh treh makroregionalnih enot. Koprsko primorje je razdelil na sedem pokrajinsko zaokroženih območij, to so Miljski hribi in Tinjanski pobočje (str. 13–24), Črnikalski breg (str. 24–42), prehodni pas med flišem in krasom (str. 42–54), Pregarska planota z Dolenjščino (str. 54–64), osrednji del Koprskih hribov (str. 65–84), priobalni del Koprskih hribov (str. 84–96) in izolsko-piransko območje (str. 96–102). Pokrajino med Dragonjo in Mirno sestavljata: obmorski del Bujskega krasa (str. 103–123) in višji svet okoli Zrenja (str. 123–144). Tudi Buzetska pokrajina oziroma regija je sestavljena iz dveh bolj ali manj zaokroženih pokrajinskih delov, in sicer Buzetske kotline z obrobjem (str. 145–159) in Buzetskega krasa ali Čičarije (str. 159–164). Z nakazano členitvijo makroregij oziroma mezoregij na območju severozahodne Istre so prišle pri geografskem preučevanju toponimov do veljave številne pokrajinske značilnosti in posebnosti.

Toponimi so v vsaki posamezni pokrajinsko smiselno zaokroženi mikroregionalni enoti podrobneje osvetljeni po katastrskih občinah. Njihove sintezne značilnosti so zbrane v tabelah. Ta zajema pregled po katastrskih občinah, in sicer njihovo velikost, število zemljiških parcel, število in gostoto (število) toponimov na enoto površine (1 km²). Vsaka mikroregija je nazorno predstavljena s pregledno karto, ki ima vrisane meje katastrskih občin. Poleg tega je vsako območje pregledno označeno z glavnimi in značilnimi geografskimi karakteristikami, ki so neposredno povezane s predstavitvijo obravnavane tematike in njihove problematike. Vsaka katastrska občina v Koprskem primorju je okvirno opredeljena z geografsko lego v pokrajini ter s prikazom sestave osnovnih katastrskih kategorij (njive, travniki, sadovnjaki, vinogradi, pašniki in gozdovi). Prikaz toponimov v hrvaškem delu Istre je nekoliko revnejši, saj avtor ni imel na razpolago dovolj primerjalnih statističnih in drugih podatkov. Iz obravnave in prikaza so izvzete vse tri mestne katastrske občine v Slovenski Istri, in sicer Izola, Koper in Piran.

Tretji del študije z naslovom Razširjenost toponimov v posameznih območjih (str. 165–229) prinaša razporeditev oziroma pogostost in zastopanost izbranih zemljepisnih imen po posameznih območjih – mikroregijah oziroma po katastrskih občinah. Za ta osnovni pregled je pisec izbral blizu 300 toponimov. Od tega se jih 110 ali 37 % pojavlja na celotnem preučevanem ozemlju, 66 ali 22 % je značilnih samo za Koprsko primorje, pokrajina med Dragonjo in Mirno jih ima 17, buzetska regija pa ima 3 samonikla zemljepisna imena. 67 ali 22 % toponimov se istočasno pojavlja tako v Koprskem primorju kot v svetu med Dragonjo in Mirno, medtem ko imata Slovenska Istra in buzetsko območje po 28 enakih toponimov. Na celotnem preučevanem delu hrvaške Istre je 7 toponimov, ki se ne ponovijo v našem delu Istre. V tem sklopu namenja avtor posebno pozornost najrazličnejšim toponimom, ki so v kakršni koli povezavi s kmetijskim orodjem, z imeni priseljencev in mestnih plemiških družin, njivskimi kulturami (bob, grah, zelje, krompir, fižol), svetniškimi imeni in vodnimi živalmi. Prav tako so navedeni zaselki z množinskimi oblikami, ki so zastopani v vseh mikroregijah.

Četrti del študije z naslovom Slovarček nekaterih najpogostejših in najbolj tipičnih imen zajema s seznamom uporabljene literature (str. 231–246) nekaj nad 440 toponimov in prinaša razlago nekaterih najznačilnejših in najpogostejših zemljepisnih imen. V sklepnem delu knjige (str. 247–255) so v obliki povzetka v slovenščini, italijanščini in angleščini objavljeni izvlečki iz ocene rokopisa, ki sta jo napisala dr. Milan Orožen Adamič in podpisani.

Prof. dr. Julij Titl je s svojim najnovejšim delom ponudil v pregled, razmislek in znanstvenoraziskovalno presojo ter v nadaljnjo obravnavo okrog 8500 toponimov z območja severozahodne Istre. Na območjih Koprskega primorja je zbral 4430 toponimov, v pokrajini med Dragonjo in Mirno 2900 in

na Buzetskem 1210 zemljepisnih imen. V njih so zajeti hidronimi, oronimi, antroponimi in druga zemljepisna imena. V zemljiških knjigah iz 2. polovice 19. stoletja, v objavljenih delih, arhivskih virih ter v neposrednem stiku z ljudmi na terenu je pisec zbral in sistematično uredil po mikroregijah in katastrskih občinah več kot 7360 ledinskih in vodnih imen ter blizu 1180 krajevnih – naselbinskih imen. S sistematično zbranimi in teritorialno-upravno urejenimi toponimi je rešil pozabe dragoceno in izvirno kulturno-zgodovinsko gradivo, ki predstavlja neovrgljivo dediščino številnih rodov prebivalstva na skrajnem jugozahodnem obrobju slovenske zemlje. Zbrano gradivo izziva številna znanstvena področja k nadaljnjemu preučevanju in ovrednotenju zbranih in objavljenih toponimov.

Toponimi, zbrani v najnovejši Titlovi knjigi, niso samo temeljno gradivo za preučevanje kolonizacije, trebljenja in krčenja gozdov, nekdanje gospodarske rabe in pridelovalne usmerjenosti obravnavanih območij, temveč upravičeno vzpodbujajo k temeljitejšemu strokovnemu in znanstvenemu razmisleku tudi agrarne zgodovinarje, jezikoslovce, etnologe, gospodarstvenike in strokovnjake številnih drugih področij. Prepričan sem, da bo sleherno od navedenih in še drugih področij našlo v predloženem Titlovem toponomastičnem gradivu oziroma pregledu obilo izvirnega gradiva za svoje ustvarjalno delo.

Milan Natek

Roman Brvar:

Geografija nekoliko drugače

Didaktika in metode pouka geografije za slepe in slabovidne učence

Ljubljana 2000: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 124 strani, ISBN 961-234-274-1

Avtor priročnika, učitelj geografije in tiftopedagog Roman Brvar, je zaposlen na Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. Knjižica je nastala v okviru projekta Razvijanje modelov in učenja v osnovnih in srednjih šolah, ki ga vodi Anka Zupan. Strokovni pregled so opravili dr. Jurij Kunaver z Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Stane Florjančič z Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani in mag. Franci M. Kolenc z Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. Dokaj nazorne fotografije v črno-beli tehniki so delo Jake Bregarja.

Priročnik je razdeljen na več vsebinskih sklopov: Posebnosti pouka geografije v osnovni šoli za slepe in slabovidne učence, Geografija nekoliko drugače, Tipna (taktilna) kartografija, Svet v malem, Pomen geografije za slepe in slabovidne učence ter Slovar tiftopedagoških izrazov. V slednjem izvemo, da je tiftopedagogika veja specialne pedagogike, ki obravnava poučevanje slepih in slabovidnih, tiftopedagog pa je učitelj, ki ima poleg osnovne strokovne izobrazbe še specialno znanje iz tiftopedagogike.

Avtor v uvodu ugotavlja, da je geografija živa, aktualna, dinamično razvijajoča se veda, nekakšno okno, skozi katerega spoznavamo naše okolje in svet. Pouk geografije za slepe in slabovidne učence je v primerjavi z redno osnovno šolo svojevrsten, a ne sme odstopati od uveljavljenih načel obče didaktike in pedagogike. Posebne so le poti in pristopi, saj je med drugimi potrebno upoštevati načela prilagajanja zaznavi slepih in slabovidnih, nazornosti, življenjske bližine, generalizacije in individualizacije.

Človek kar 83 % vseh informacij celovito dojame z vidom, s sluhom 11 %, z drugimi čutili (tip, voh, okus) pa preostalih 6 %. Pri slepih in slabovidnih učencih se z vajo in ustreznim pristopom do preostalih čutil poskuša doseči, da se njihova zaznavnost poveča in s tem nadoknadi vid. Pri pouku se stremi za tem, da učenci zavestno zadržijo čutne slike stvarnih predmetov, ker je to temelj za razvoj njihovega mišljenja. Upoštevati je treba zlasti naslednja dejstva:

- slepi in slabovidni učenci imajo težave pri zaznavanju zunanjega sveta;
- praktične izkušnje in njihove predstave o prostoru in zunanjem svetu so skromne, dostikrat nepopolne ali celo izkrivljene;
- zaradi skromnih prostorskih predstav je tudi njihova orientacija v prostoru razmeroma slaba;
- imajo izrazite težave pri zaznavanju razdalj, določanju smeri oziroma dojemanja vzajemnega prostorskega odnosa med predmeti;